

EPMSz MÖD méltatás

Tisztelt Elnök úr, Kedves Ünnepelek s Ünneplő Közösség,

a mai nap második Magyar Örökség díjának megadásával Bizottságunk az anyaország a teljes magyarság régi-régi adósságát rója le: a svájci illetőségű Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem díjazása ilyen későn fájó mulasztásunk. Olyan napokban, amilyeneket most átélünk keleti szomszédunk, Ukrajna képében, amikor menekülni kényszerülő emberek tíz és tízezrei válnak idegenné a világban, Óhatatlanul a mi 56-os forradalmunk utáni magyar exodus jut az eszünkbe, mintegy kétszázezer magyar - zömmel fiatal - menekülése a feldúlt, szovjetek megszállta országból, s utána is évente ezrek és újabb ezrek kényszerű távozása. A disszidálás. Annak a reménye is halvány volt, hogy lesz egyszer haza, amelybe valóban hazatérhetnek.

Kénytelenek voltak új hazát választani, benne állampolgárságra szert tenni, legtöbbször éppen azért, hogy a befogadó ország útlevelével, mint jogilag idegen polgárok, haza-hazalátogathassanak. Svájc 12 ezer magyar menekültet fogadott be, zömmel egyetemi hallgatókat, családokba integrálták őket, nem kevesen svájcivá váltak. Svájcivá is. Mert a magyarság léte, lenyomata, emléke mélyen élt, megmaradt bennük, jobbára a nyelv, a kultúra mélységében.

Így születtek sorra, szerte a világban s főként Európában apró s szervesen növekvő magyar kulturális rezervátumok. Köztük az egyik legjelentősebb a svájci EPMSz volt. 53 éve született, eredetileg a Dél-tiroli Eppanban, de hamarosan áttelepült Svájcba, ott élte meg első konferenciáit, melyekre szerte Európából érkeztek szellemi bugyrukkal olyan rangos résztvevők, mint Szabó Zoltán, Balla Bálint, Szépfalusi István, s nyomukban a nyugati magyarság, a magyar kulturális lét életben tartói, a remek esszéista Cs. Szabó László, "csé", a hallatlan hatású Kerényi Károly, a nyugati magyar irodalom történetírója: Borbándi Gyula. S ahogy enyhült a Kádár- rendszer hazai szorítása, meg-megjelentek Magyarországról s a magyar kultúra elszakított és messzibe szakadt tereiből is, a teljes magyar kultúrából a legkiválóbbak, a sort megnyitó Tüdős Klárától, Andrásfalvy Bertalantól, Keresztúry Dezsőtől Csoóri Sándorig, az éppen a Herder-díj bécsi átvételéről érkező Sütő Andrásig. Felsorolhatatlanul hosszú a névlista...

Így lett bejáratott szokássá az évenkénti konferenciák rendszere, melyeket főként Svájcban és Ausztriában tartottak, s fogalom a nevéhez mind a négy tételében hű, s mind erősebb, terebélyesebb szervezet, mely (európai, protestáns, magyar, és szabad) volt és akart lenni.

Röviddel az első konferenciák megrendezése után felötlött az előadások megjelentetésének az igénye, a könyvkiadás. Először a füzetek jöttek, és sikerükön s az elmenekült fiatal magyarok anyagi helyzetének megerősödésével (mert mindent maguk, saját zsebből fizettek: finanszíroztak), sorra kerültek ki a könyvek, melyek idehaza nem jelenhettek meg, eleinte a külföldre menekültek művei, aztán azok az alkotások, melyek idehaza nem láthattak napvilágot. 1977-től szervezett bázisa volt a könyvkiadásnak: létrehozták ugyanis az erdélyi Szépmíves Céh példájára a Szabadegyetem Könyvbarátainak a körét: így szervesült hívei: vásárlói és olvasói lettek kiadott könyveiknek.

A legfontosabb szerzők – Janics Kálmán, Cs. Szabó László, Szabó Zoltán, Hanák Tibor, Ordass Lajos, Hamvas Béla, Domahidy András s a többiek könyvei mellett Bibó István művei voltak a kiemelkedők. Amit a köteteihez írt bevezetőben a Szabadegyetem egyik oszlopmembere, Szöllősy Árpád írt, jellemzi magát a

Szabadegyetemet is: „Bibót nagy elődeivel az rokonítja, hogy politikai koncepcióját Eötvöshöz, Wesselényihez, Keményhez hasonlóan ő sem kormánykeretekben vagy parlamentben bontakoztatta ki, hanem erkölcsi magatartásával betű útján.” Mint Bibót, a Szabadegyetemet is az foglalkoztatta, ami kis hazánkban rontó hatásaival máig érvényes: „a common sense hiánya a magyar politikában”. Hogy miért vagyunk képtelen a magyar az együttes gondolkodásra, a köz ügyeiben valóban a köz érdekeit keresni, s ezek megvalósításáért más-más úton s módon ugyan, de közösen fáradozni. Nem volt titok, hogy a Szabadegyetem vezető személyiségei közül – például – Szöllösy Árpád az MDF, Szöllösy Pál az SzDSz elkötelezett híve volt, Bárczay Gyula református lelkész, püspök pedig vallottan szociáldemokrata volt. Bibó István első kötetéhez írt bevezetőjében a Szabadegyetem elnöke ezt írta: „Bibó a jellegzetes magyar sajátosságok figyelembevételével a mérséklet, tolerancia, együttműködési készség és szándék, pártok és érdekcsoportok egyeztetése útján kereste a politikai működés alapjait.”

Svájciassá vált politikai felfogásukban Magyarországra is a konkordancia, a folytonos megegyezés gyakorlatát hozták, követendő példaként. A rendszerváltozás utáni első konferenciájukon a ticinói Magliasoban, a Luganoi tó partján együtt volt az MSZP kivételével minden párt képviselője, egymás után tartotta meg előadását „Kövér László, Litván György, Kende Péter, Molnár Gusztáv, Lócsei Pál –s Pozsgay Imre” – a konferencia fővendége pedig a végig jelenlévő Göncz Árpád volt. Csoóri Sándor azonban lemondta részvételét. 1991-et írtunk...

Az Antall-kormány éveiben a Szabadegyetem hatása szélesen érvényesült. Úttörő eseményként 1992-ben megtartották első magyar-hazai konferenciájukat, Balatonkenesén. S ami ismét országon túli jelentőséggel bírt: létrehozták – a Pozsgay Imre – Sára Sándor baráti kettős – a Duna Televíziót, melynek első kuratóriumi elnöke éppen a Szabadegyetem elnöke, Szöllösy Árpád lett.

S lassan-lassan hazatelepült, aki tudott. Kovách Bandi és Szőlősi Pál, Szöllösy Árpád: Ahogy írta egyik méltatójuk: őrizték és ápolták honi földön is a magyar kultúrát, a hazát. Amit ötven éven át tett a most díjazásban részesülő, s idehaza immár az 53. évébe lépő Szabadegyetemük. Áldja Isten messziben fogant törekvésük emlékét és adjon erőt a mai fiataloknak – idegenben és itthon – a méltó folytatásra.

Velük együtt mondjuk, érezzük és tudjuk József Attila verssorait, melyet elfeledhetetlen mormolással szűrtek ajkaik között a távoli Bázalban, a svájci s ausztriai hegyekben:

S mégis, magyarnak számkivetve,

lelkem sikoltva megriad –

édes Hazám, fogadj szivedbe,

hadd legyenek hűséges fiad!

A Magyar Örökség díjban való részesítés sokunknak megigazulás, az 56-ban elűzött magyar fiatalok, alkotók csöndes és örök hazatérése. Köszönjük!